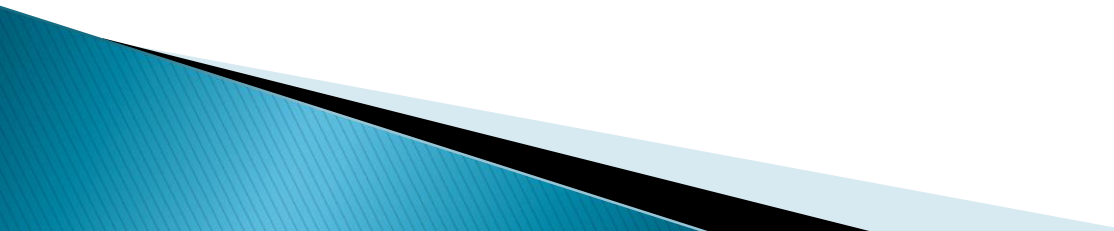

Kansen en bedreigingen als gevolg van een bezuinigende overheid

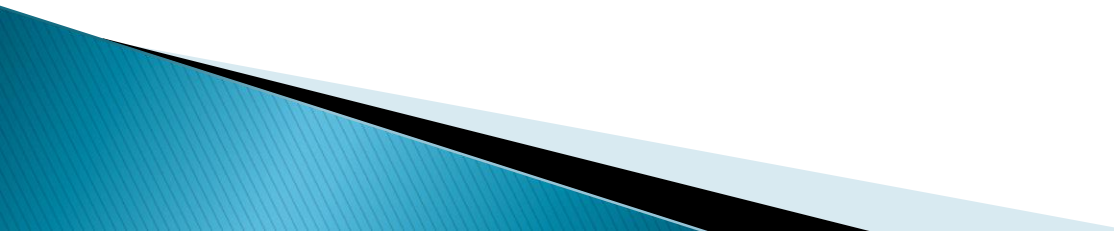
Prof.dr. Cees Langeveld

Tot 1945

- ▶ Particulier initiatief
 - ▶ Vrijwilligerswerk
 - ▶ Burgers waren gewend te schenken
 - ▶ Burgers voelden zich verantwoordelijk voor de podiumkunsten
-

Na 1945

- ▶ Vrijwilligerswerk wordt minder
 - ▶ Podiumkunsten professionaliseren
 - ▶ Opkomst middelgrote gemeenten
 - ▶ De overheid wordt verantwoordelijk voor de podiumkunsten
 - ▶ Burgers schenken niet meer aan cultuur, wel aan rampen, ziekten, kerk en loterijen
-

Goede doelen

► Kankerbestrijding blijft grootste goede doel

Opbrengst eigen fondsenwerving van de twintig grootste goede doelen in euro

Vershil in % '08-'09

	2009		
1	KWF Kankerbestrijding	87.700.000	-1,2
2	Unicef	51.527.000	-2,0
3	Rode kruis	42.137.000	0,2
4	Cordaid	41.778.000	8,8
5	Wereld Natuur Fonds	38.947.000	-2,0
6	Artsen zonder Grenzen	37.680.000	-1,1
7	Hartstichting	35.300.000	-7,6
8	Plan Nederland	33.816.000	-6,4
9	Natuurmonumenten	33.573.000	-1,5
10	Oxfam/Novib	28.346.000	0,4
11	Kerk in actie	25.548.000	-5,2
12	Amnesty International	22.903.557	-0,2
13	Leger des Heils	21.200.000	-2,8
14	Zonnebloem	20.606.000	11,7
15	Greenpeace	18.998.517	-2,5
16	Woord en Daad	18.843.648	4,2
17	Nierstichting	18.295.000	7,7
18	SOS Kinderdorp	16.043.297	5,7
19	Liliane Fonds	14.593.284	-0,9
20	Dierenbescherming	13.291.000	9,2

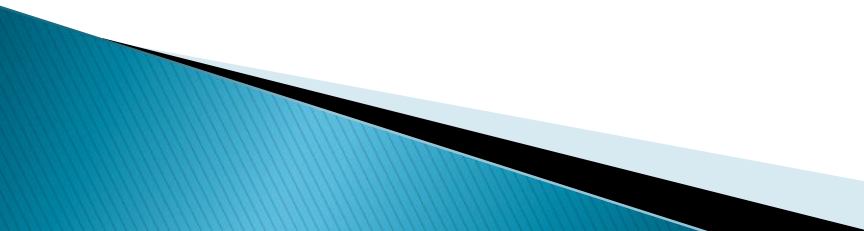
Waarden podiumkunsten/ legitimatie subsidie

- Culturele waarden
 - Esthetische waarde
 - Spirituele waarde
 - Historische waarde
 - Symbolische waarde
 - Authentieke waarde
- Economische waarden
 - Directe bestedingen
 - (In)directe werkgelegenheid
 - Levendigheid stad
 - Bijdrage aan creatieve industrie
 - Externe effecten (bijv trots)
 - Vestigingsklimaat (vrije beroepsbeoefenaren)
- Sociale waarden
 - Verbindende waarde, ontmoetingsfunctie, clubgoed
 - Educatieve waarde, persoonlijke ontwikkeling, ontplooiing
 - Integratie minderheden

Subsidie – afhankelijheid

Grove cijfers	24 meest ontwikkelde landen met statistiek	Nederlandse Gezelschappen Kunst in cijfers 2005–2008	Nederlandse podia TAS 2009	USA
eigen inkomsten	50%	18%	51%	59%
donaties	10%	–	1%	29%
subsidie	40%	63%	42%	5%
overig	0%	19%	7%	7%

Mogelijke nadelen subsidie

- Subsidie gerelateerd aan politiek gewenste prestaties
 - Subsidie isoleert een sector van andere sectoren
 - Weinig aandacht voor efficiency en marktwerking
 - Subsidie leidt tot concurrentievervalsing
 - Schenkers stellen vaak minder eisen dan de overheid
 - Burger treedt terug (crowding out)
 - Zicht op waarden–nut–kosten raakt zoek: subsidie voor gezelschappen, voor podia, voor publiek, voor scholieren, voor specifieke doelgroepen
-

Is subsidiedaling funest voor het aanbod van podiumkunsten?

- Wat is uit onderzoek bekend?
- (J.Pierce 2000): USA: staatsubsidie stimuleert innovatie (nieuwe schrijvers, voorstellingen met meer risico), lokale subsidie bevordert conventionaliteit
- (A. Neligan 2006): repertoire conventionaliteit afhankelijk van subsidie, abonnementenverkoop, aantal zalen in theaters, podia in omgeving, opleidingsniveau bevolking
- (O'Hagan 2005): repertoire conventionaliteit afhankelijk van subsidie, omvang en plek theater, lokale gemiddelde inkomen.
- Eigen steekproef niet overtuigend

Oper a in de belan grijks te theat ers in versc hillen de cultu urpol itieke syste men

2008/2009

Land	Traditioneel/ populair		Modern		Onbekend		totaal	gewogen totaal
Nederland (N=5)	18	41%	11	25%	15	34%	44	1.932
USA (N=5)	15	42%	15	42%	6	17%	36	1.750
Duitsland (N=5)	21	44%	19	40%	8	17%	48	1.729
Frankrijk(N=5)	16	53%	11	37%	3	10%	30	1.567
Rusland (N=5)	22	56%	13	33%	4	10%	39	1.538
Groot Britannië (N=4)	40	60%	20	30%	7	10%	67	1.507
Totaal	145	52%	91	33%	44	16%	280	

Relatieve subsidie – cultureel aanbod

- Het lijkt erop dat repertoire conventionaliteit meer afhangt van soort samenleving, culturele traditie en politieke eisen dan van subsidie
- In stationaire omstandigheden leidt minder subsidie tot minder rijk cultureel aanbod

Mondiaal

- ▶ Mondiaal is er sprake van bezuinigingen o.a. op cultuur
- ▶ In veel landen moeten traditionele kunsten opboksen tegen politiek en nieuwe creatieve disciplines
- ▶ Nog geen overzicht van alle landen
 - Japan: arbeidsvoorwaarden, output
 - UK: loterijen, burger
 - Oekraïne: theaterhervorming
 - Georgia: opheffen Arts Council

Afsluiting deel I

- ▶ Hoewel subsidie van invloed is op het culturele aanbod, is volgens onderzoek de invloed minder sterk dan we vermoeden
- ▶ Op termijn kunnen we streven naar een andersoortige samenleving; verantwoordelijkheid van overheid naar burger (zie rampen en ziekten)
- ▶ Kijken of we de podiumkunsten efficiënter kunnen organiseren

- ▶ Deel I macroniveau
 - Deel II microniveau

Kunnen we de podiumkunsten
efficiënter organiseren?

Presentatie

Huidige situatie podia

- Huidige structuur podia heeft inefficiënte kanten
 - *One night stands*
 - Solitair opereren
 - ✓ Lokale marketing
 - ✓ Individuele bedrijfsvoering
 - ✓ individuele financiële afspraken
 - Elke plaats eigen ontwerp theater/popzaal
 - 2 maanden per jaar geen voorstellingen/concerten
 - Formele organisaties leiden tot hogere kosten (vergelijk popzalen)

Vervolg

- Geen gemeenschappelijke investeringen (kaartverkoop)
- Weinig transparantie financiële condities

Bestuurlijke reorganisatie Nederland

- ▶ Regio's versus provincies
- ▶ In landen waar regio's podia betalen andere infrastructuur van podia
- ▶ Meer gespecialiseerde podia
- ▶ In de randgemeenten weinig podia met volledig aanbod

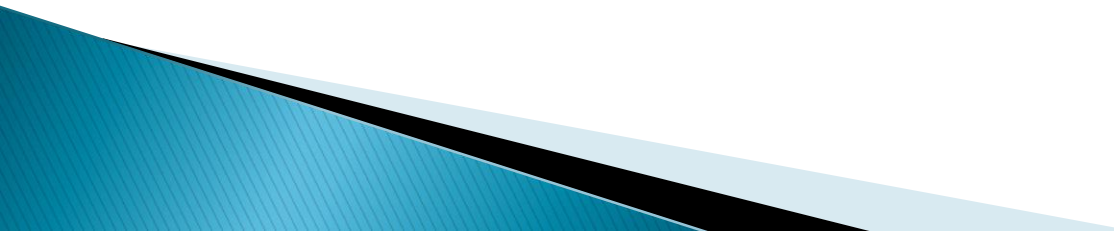
Marktontwikkeling vrije producenten

- Toenemende marktmacht vrije producenten
 - Eigen groei
 - Horizontale integratie
 - ✓ Kostenreductie
 - ✓ Verhoging/behoud marktaandeel
 - ✓ Kapitaalinjectie
 - ✓ Kwaliteit/innovatie
 - Gezonde ontwikkeling
- Hoe merken podia dat?
 - Centralisatie entreprijzen
 - Centralisatie kaartverkoop
 - Centralisatie marketing
 - Inkoopcondities onder druk

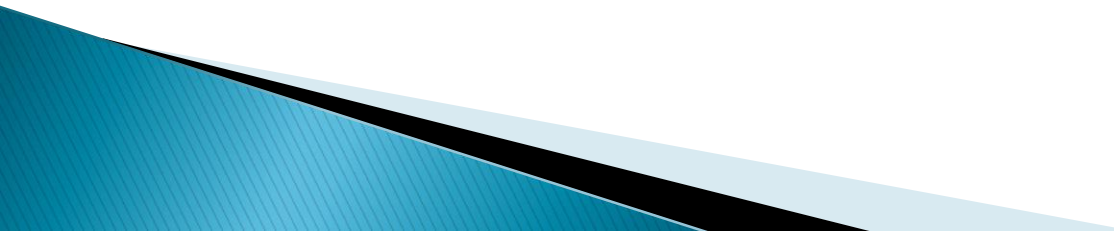
Marktontwikkeling gesubsidieerde gezelschappen en podia

- Gezelschappen: er gebeurt weinig in de marktstructuur
 - Hoogstens in opdracht van subsidiegever
- Podia: gebeurt weinig
 - Op vrijblijvende basis horizontale integratie
- Wat voor producenten geldt, geldt ook voor podia
 - ✓ Kostenreductie
 - ✓ Verhoging/behoud marktaandeel
 - ✓ Kapitaalinjectie
 - ✓ Kwaliteit/innovatie
- Tot nu toe door subsidie mogelijk gemaakt

Waarom geen integratie?

- Beschermdde omgeving
 - Geen onverwachte concurrentie
 - Niet snel failliet
 - Weerstand tegen inleveren zelfstandigheid
 - Angst voor verlies identiteit
-

Gevolg

- ▶ Wie de macht heeft, bepaalt de prijs
 - ▶ Voor evenwicht in de markt beter als podia marktmacht ontwikkelen
 - ▶ Voor gezelschappen en producenten zijn gelijkwaardige partners ook beter
 - ▶ Afstemming aanbod, innovatie, kwaliteit, marketing
-

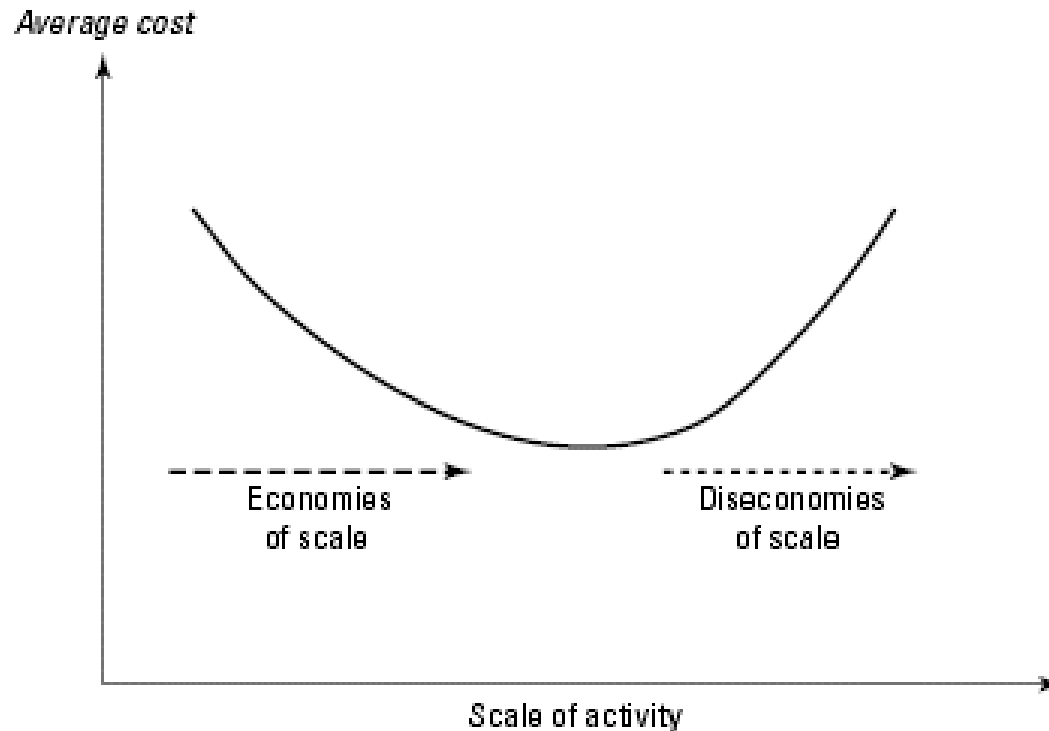
Hoe?

- ▶ Horizontale integratie
 - Coöperaties voor gemeenschappelijke zaken
 - Kwaliteitsketens van podia
- ▶ Verticale integratie
 - Podia zelf/gezamenlijk produceren (CV's)
 - Waarom kopen podia geen aandelen van producenten en verwerven hiermee zeggenschap op wat en hoe er wordt geproduceerd?

Structuur

- ▶ Zoek vormen van integratie
- ▶ Zoek schaalvoordelen
- ▶ Maar houdt lokaal creativiteit
 - Zie bijvoorbeeld regionale dagbladen
- ▶ Zal ten koste gaan van zelfstandigheid
- ▶ Beter zelf initiatief nemen dan afwachten
- ▶ Let op U-curve gemiddelde kosten

Bij toenemende schaalvergroting dalen de gemiddelde kosten om daarna te stijgen

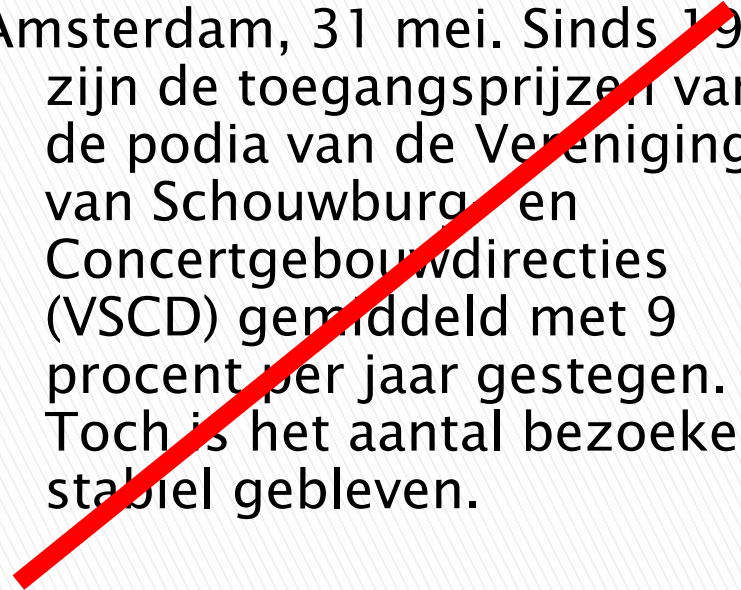
Source: Adapted from Posnett (2002).

o o h m o n e ijz pr e re nt e e d en nn

Ja, m its g oe d d o r da ch f

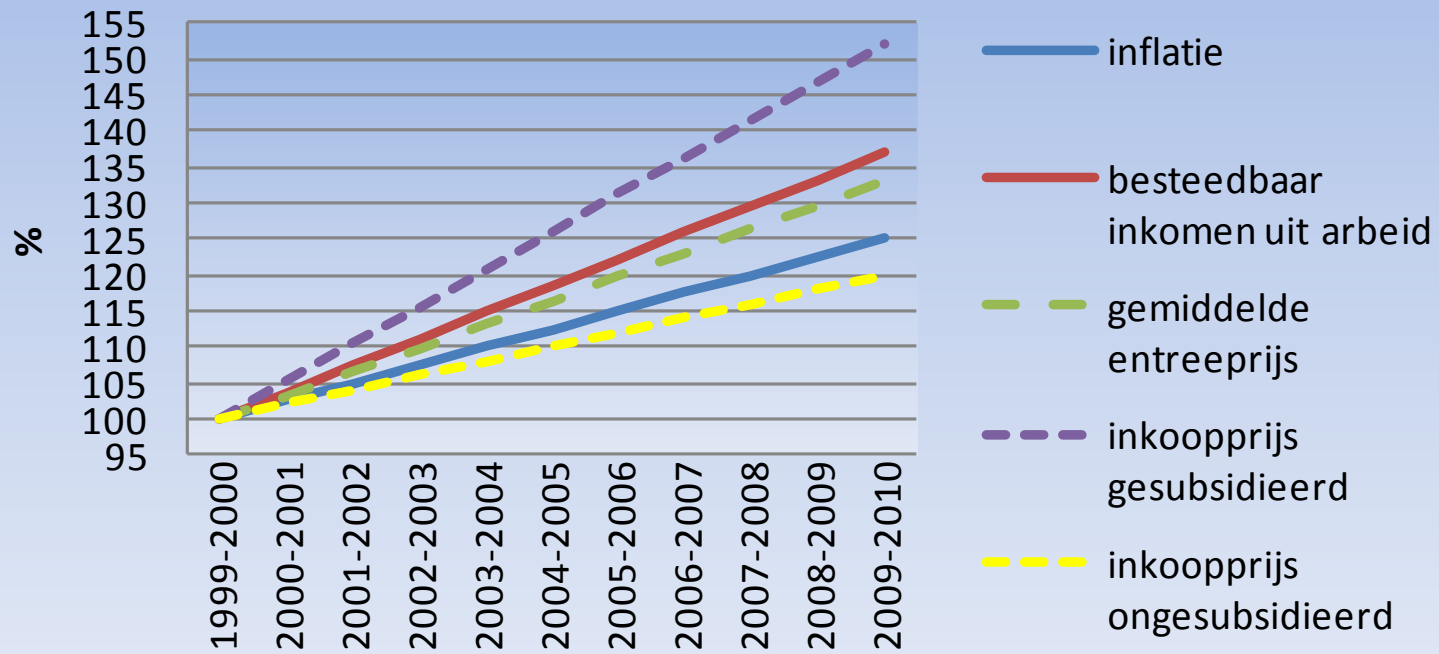
- ▶ Drie jaar geleden topic, theater zou te duur zijn geworden
- ▶ Landelijke cijfers niet bruikbaar
- ▶ Eigen steekproef

NRC 31 mei 2007
Entreprijs kunstpodia 9 procent hoger
Door onze kunstredactie
 Amsterdam, 31 mei. Sinds 1997 zijn de toegangsprijzen van de podia van de Vereniging van Schouwburg en Concertgebouwdirecties (VSCD) gemiddeld met 9 procent per jaar gestegen. Toch is het aantal bezoeken stabiel gebleven.

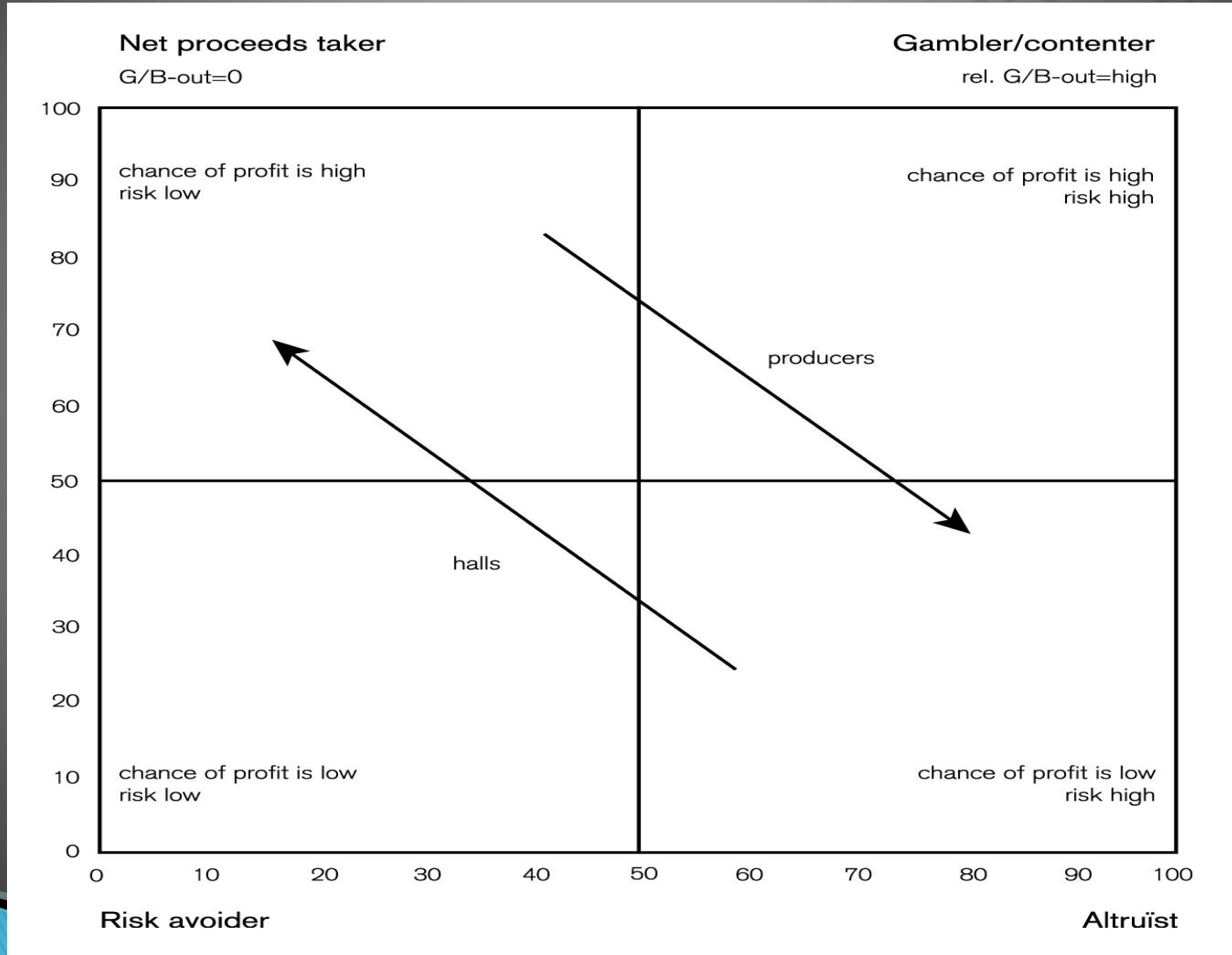

prijontwikkeling 1999-2010

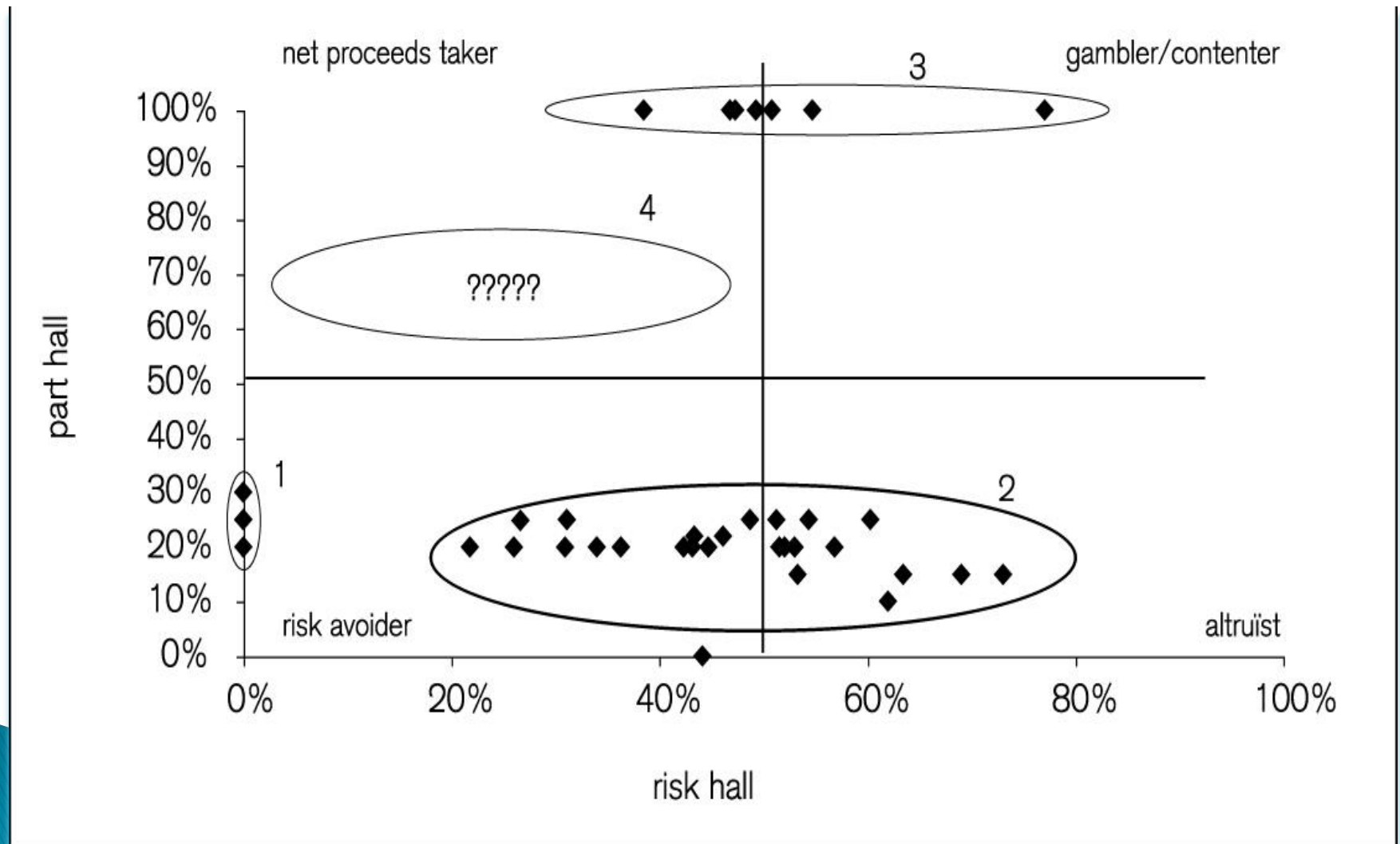
Chassé Theater

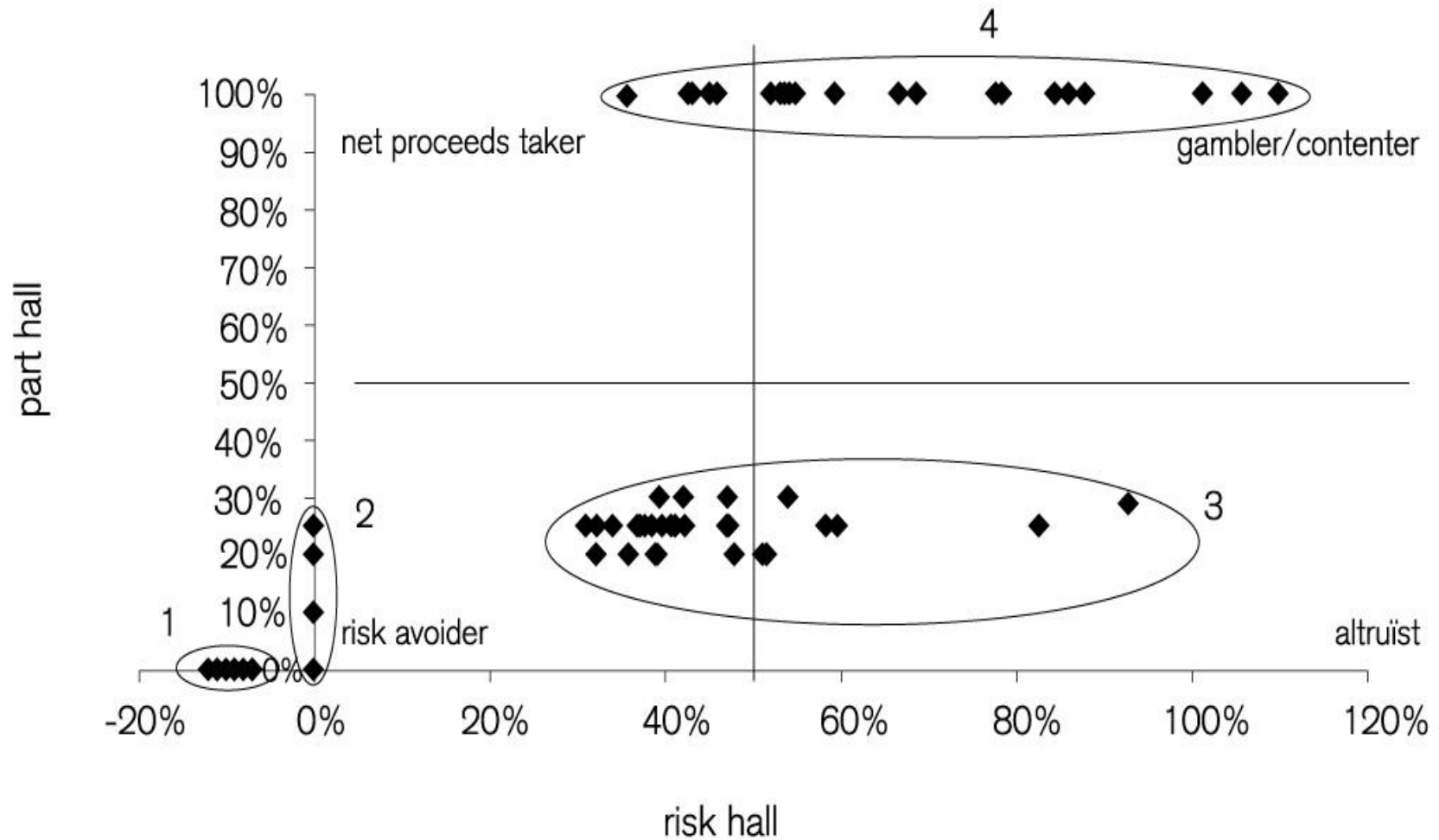
kwadranten

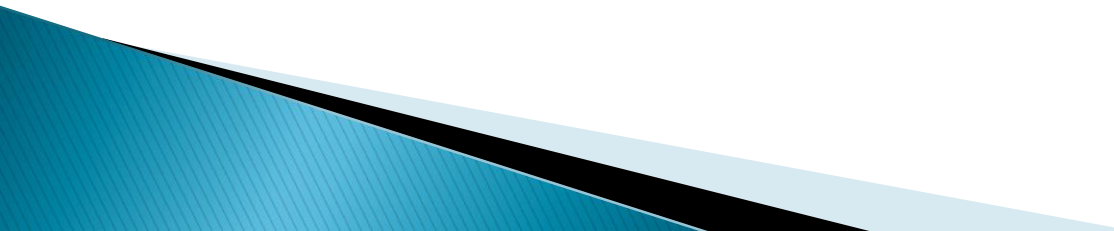
Financiële condities ongesubsidieerde voorstellingen

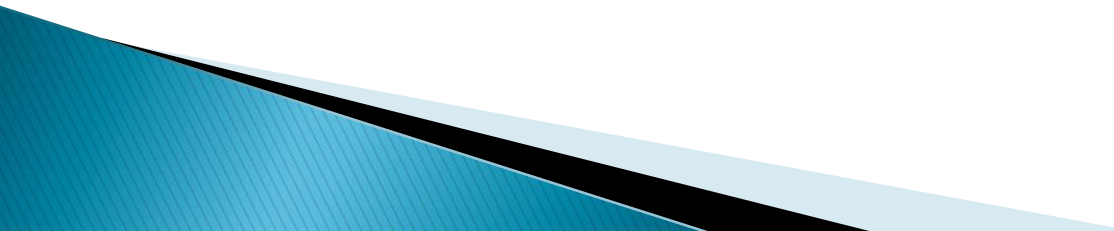
Financiële condities gesubsidieerde voorstellingen

Enkele conclusies en vragen

- ▶ Vaste financiële condities bestaan niet
 - ▶ Bij ongesubsidieerd aanbod is er geen relatie tussen garantie en partage
 - ▶ Podia hebben een vast patroon van inkoop
 - ▶ Waarom zaalhuur bij gesubsidieerd en niet bij ongesubsidieerd aanbod?
 - ▶ Bij gesubsidieerd aanbod garantie = 261 stoelen
 - ▶ Bij ongesubsidieerd aanbod garantie = 341 stoelen
-

Aanbevelingen podia

- Analyseer het eigen inkoopgedrag
 - Oordeel programmeurs buiten artistieke kwaliteiten op zakelijke vaardigheden
 - Laten we ons bezinnen op de risicoverdeling tussen gesubsidieerde gezelschappen en podia
 - Is partage/garantie een goede vorm? Overwegen andere contractvormen (costing bij poppodia) als standaard te hanteren
-

Gesubsidieerde gezelschappen

- ▶ Wat is de optimale omvang van een gezelschap?
 - Hoeveel producties/voorstellingen?
 - Moeten kleine gezelschappen samenwerken bijv. overhead delen? (McGray 1992)
- ▶ Ondernemerschap
 - Waarom geen impresariaten voor kleine gesubsidieerde gezelschappen?
 - Doen gesubsidieerde gezelschappen voldoende om volle zalen te krijgen?
- ▶ Commissie 'd Ancona (2006): op onderdelen teveel aanbod
 - Kritischer visie op verhouding kwantiteit en kwaliteit
 - Heroverweging taken rijk, provincies, gemeenten
- ▶ Symfonieorkesten: flexibiliteit (Van Drie 2008)

Steekproef

Publiciteitondersteuning	gesubsidieerd	ongesubsidieerd
Geen	40%	24%
Middelmatig	38%	40%
Veel	22%	36%
	100%	100%
Chassé 2008	N=58	N=42

Reisbereidheid gezelschappen

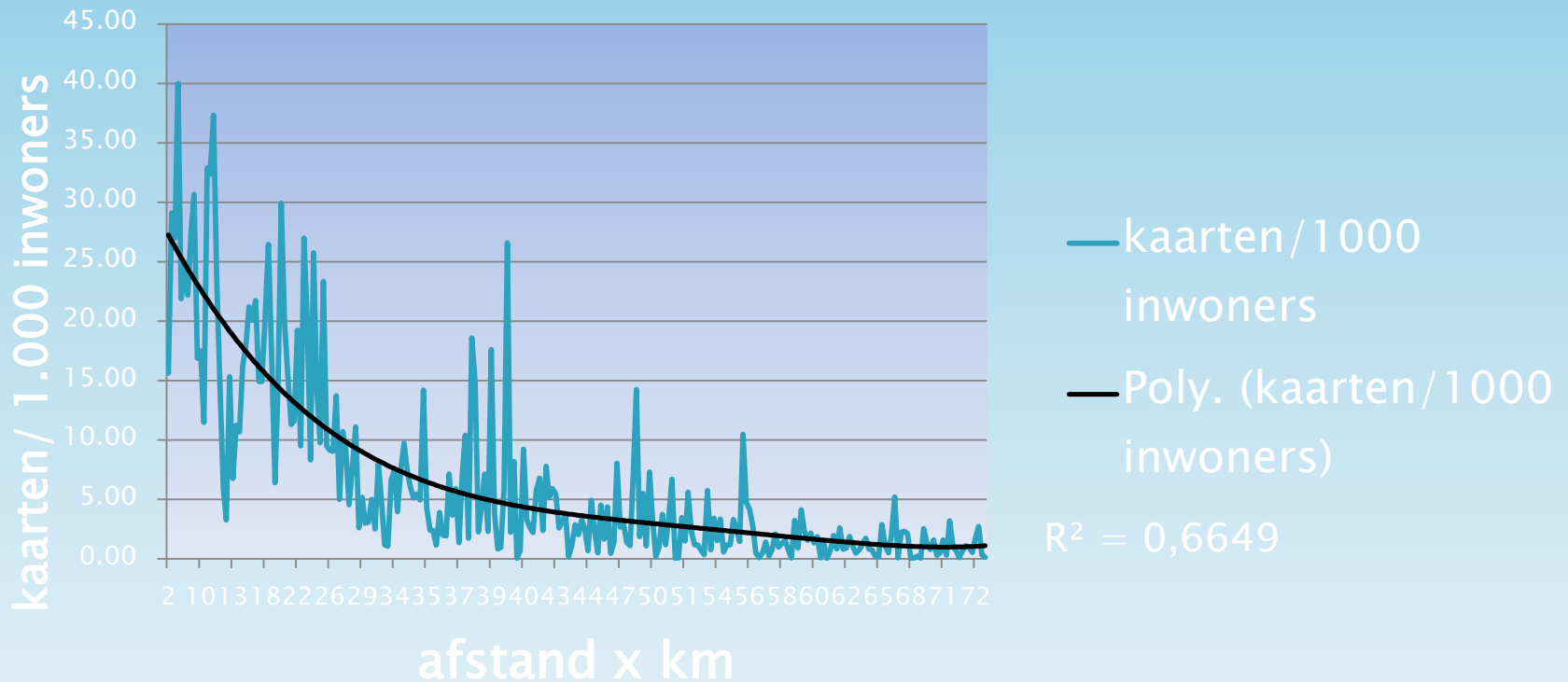
- ⊙ Moet het reizen ter discussie worden gesteld?
 - Model Duitsland?
 - (Langeveld 2010)
 - Concentratie speelplekken (Langeveld 2010)

Podia met eigen gezelschappen

8 steden in 2 landen	Podia	Gezelschappen	Nederland	Duitsland
	2008	2005/2008	2008	2007
inwoners			2,7 mln	2,7 mln
voorstellingen totaal		2.688	5.591	6.229
bezoekers standplaats	1,3 mln	0,4 mln	1,7 mln	2,0 mln
bezoekers totaal		0,8 mln	2,1 mln	2,1 mln
eigen inkomsten	32 mln	26 mln	58 mln	36 mln
totaal subsidie	36 mln	96 mln	132 mln	251 mln
subsidie/voorstelling	12.543	35.725	23.689	40.268
subsidie/bezoeker	29	114	63	122
subsidie/inwoner	13	35	48	93
bezoekers per stoel			158	87
voorstellingen per zaal			173	117

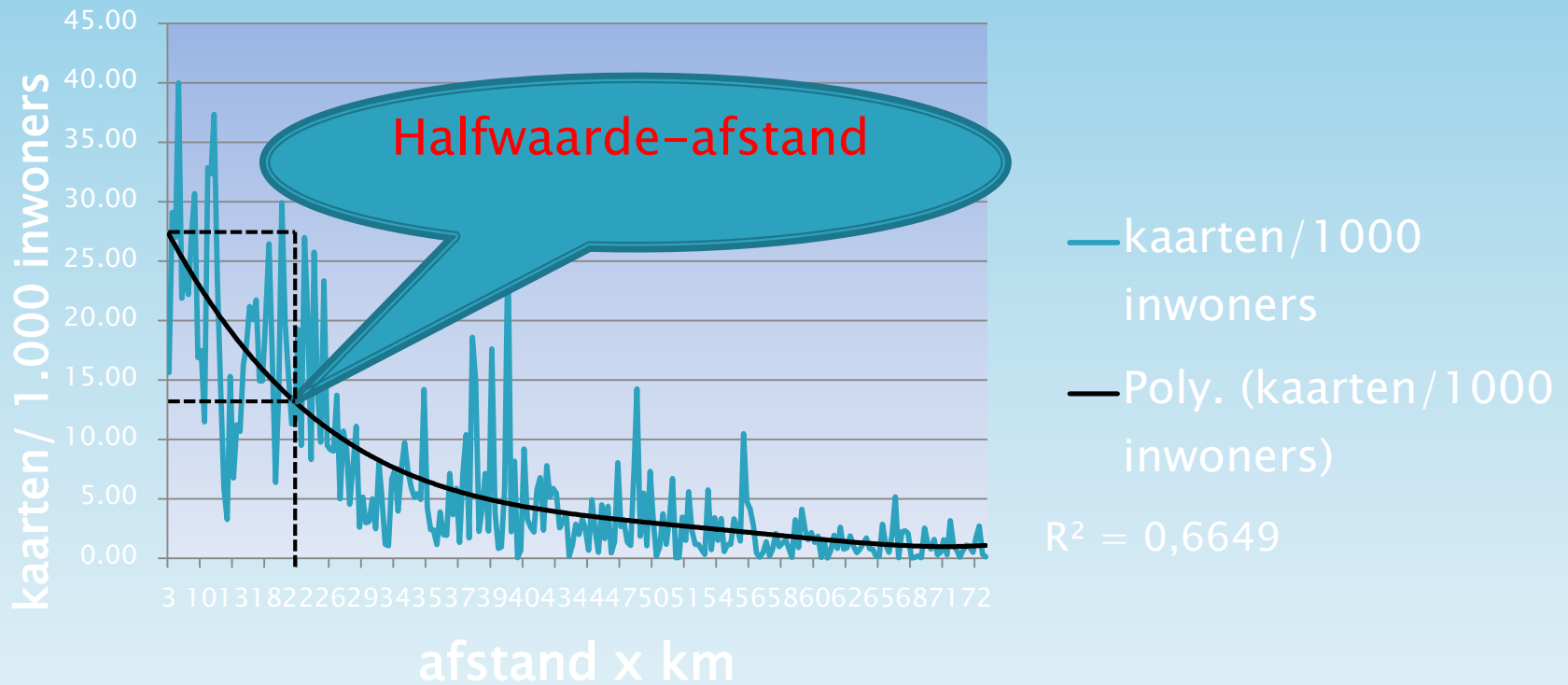
Eerste conclusie reisbereidheid publiek

bezoekers grote musical versus afstand

Eerste conclusie reisbereidheid publiek

bezoekers grote musical versus afstand

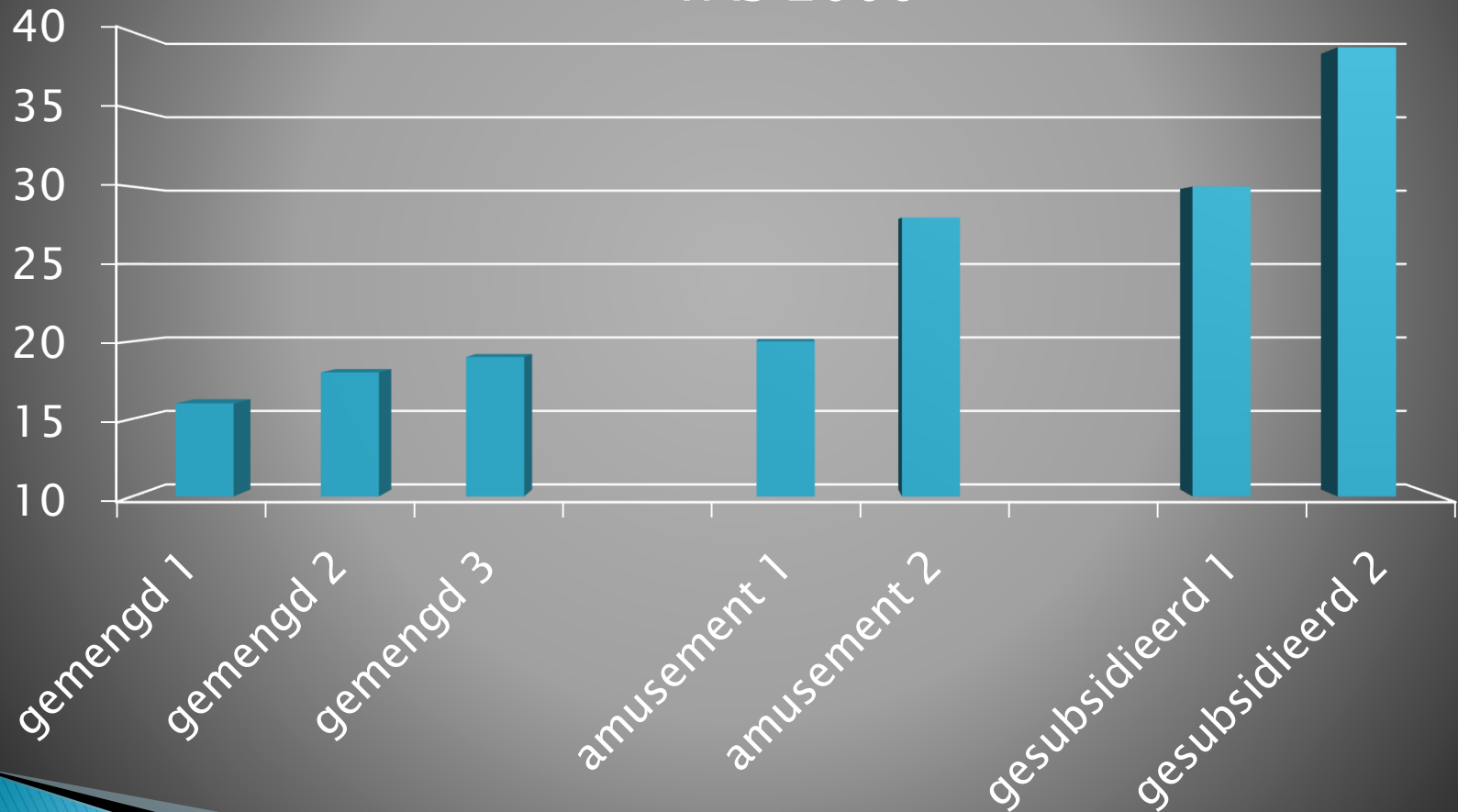
Conclusie gezelschappen

- Streven naar optimale omvang gezelschappen en samenwerkingsverbanden
- Verdere ontwikkeling ondernemerschap gezelschappen
 - Impresariaat voor kleine gesubsidieerde gezelschappen kan per direct
- Het Duitse systeem bevordert de binding tussen kunstenaar en publiek maar is duur
- Het is een misverstand te denken dat het publiek wel reist. Dat gebeurt bij hypes, evenementen en bij KCO/NO een enkele keer per jaar: blijven reizen!

overig podia

- ▶ Kapitaallasten laten dalen
- ▶ Programmering: hebben we het over gehad
- ▶ Loonkosten: onderzoek
- ▶ Tweede zaal in theater is duurder dan je zou verwachten
- ▶ Tweede zaal bij popzalen maakt exploitatie goedkoper

subsidie per bezoeker bij verschillend aantal zalen en programmering TAS 2006

eindconclusies

- ▶ Bezuinigingen zijn onvermijdelijk en zullen pijn doen
 - ▶ Schrale troost: het is in vrijwel de hele wereld zo
 - ▶ Op termijn kan worden gewerkt aan een andere samenleving; de burger kan weer verantwoordelijkheid nemen/krijgen
 - ▶ De podiumkunsten kunnen zelf een bijdrage leveren door efficiëntere organisatievormen te vinden. Dit geldt voor producenten, gezelschappen en podia.
 - ▶ Pak die handschoen op, anders neemt de overheid het initiatief
-